

УДК 633.31/37

Гузь Катерина,
Карпич Марина,
Сень Валентина

Український інститут експертизи сортів рослин
м. Київ, Україна

СОРТОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ НУТУ В УКРАЇНІ

Незважаючи на певні успіхи в селекції зернобобових культур, у сучасних сортів невисокий потенціал насінневої продуктивності порівняно зі злаковими, хоча вихід білка з одиниці площі у них вищий. Світове валове виробництво нуту виросло на 25%, в основному за рахунок посівних площ, тому головне завдання сучасних селекційних програм з нуту – збільшення урожаю насіння з одного гектара.

В Україні розроблені селекційно-генетичні програми зі створення сортів нуту з полішеними господарсько-корисними властивостями [1], а також сучасних технологій їх вирощування [4]. Завдання основних селекційних програм, у тому числі й міжнародних (ICRISAT та ін.), пов'язані, в основному, з координацією напрямів досліджень, результатом яких є збільшення та стабілізація врожайності, підвищення стійкості проти шкідників та хвороб, поліпшення кількості та якості білка. Широка програма селекції нуту на стійкість проти хвороб у ICARDA включає теоретичне вивчення таких питань: біохімічні основи стійкості, ступінь стійкості рослин, за якого розвиток патогену не впливає на врожай, ідентифікація джерел стійкості проти рас патогену та, якщо можливо, створення нових з широким спектром.

Таблиця

Характеристика сортів нуту, занесених до реєстру сортів України

Сорт	Рік реєстрації	Тривалість вегетаційного періоду, днів	Маса 1000 насінин, г	Урожайність, т/га		Вміст у насінні, %	
				серед.	макс.	білка	жиру
Розанна	2000	95–100	290–310	1,8	3,6	25–26	4,5–5,0
Пам'ять	2002	90–95	280–300	1,8	3,4	26–27	5,0–6,0
Антей	2004	86–88	390–410	2,0	3,4	29–30	4,0–5,0
Пегас	2005	94–98	295–310	1,7	3,2	26–27	4,5–5,0
Тріумф	2005	94–98	400–420	1,7	3,3	28–30	5,0–5,5
Буджак	2008	90–94	410–430	1,8	3,4	28–29	5,5–6,0

У реєстрі сортів України на даний час зареєстровано 17 сортів нуту, шість із яких селекції Селекційно-генетичного інституту – Національний центр насіннізнавства та сортовивчення та чотири – Луганського інституту агропромислового виробництва УААН [5].

Вагомий внесок для вдосконалення та виведення сортів нуту здійснили вітчизняні селекціонери, такі як: Січкарь В. І, Бушуляк О. В, Ведишева Р. Г,

Шевченко А. М, Соколов В. М та багато інших науковців, які й надалі проводять цю роботу в тісній співпраці з фітопатологами, ентомологами, фізіологами та мікробіологами для створення генотипів із високим та сталим урожаєм за різних погодних умов [4].

На сьогоднішній день виведено ряд нових високотехнологічних, високопродуктивних і стійких проти хвороб сортів, що прогнозує поступове зростання посівних площ під нутом [3]. Сучасні сорти нуту – високотехнологічні, рослини, що не вилягають, боби стійкі проти розтріскування, зерно довго не обсипається і зберігає стійкість проти ураження гороховим та квасолевим зерноїдом протягом двох років.

Проте протягом виробничого використання у зареєстрованих сортів з часом погіршуються господарсько-біологічні властивості, що зумовлюється механічним та біологічним засміченнями, розщепленням, появою мутантів та збільшенням ураження рослин хворобами. Збудники захворювань відмічаються швидкою зміною поколінь, за рахунок чого мають величезний коефіцієнт розмноження, тому, як правило, кількість уражених рослин з кожним роком наростає, що спричиняє зниження продуктивності нуту [2]. Тому виникає необхідність періодично замінювати таке насіння на краще того ж самого сорту, тобто провести сортооновлення. При цьому необхідно дотримуватися високого рівня агротехніки, забезпечуючи для кожного сорту фон, який найбільш відповідає вимогам, стабілізує та поліпшує сортові якості. Для сівби необхідно використовувати найбільш повноцінне, здорове, типово для сорту насіння.

Список використаної літератури

1. Бондар Г. В. Зернобобовые культуры / Г. В. Бондар, Г. Т. Лавриненко. – М. : Колос, 1977. – 253 с.
2. Кириченко О. В. Екзополісахариди бульбочкових бактерій люпину і сої та їх роль у встановленні симбіотичних зв'язків між ризобіями і бобовими рослинами / О. В. Кириченко С. М. Маліченко, Л. В. Косенко // Физиология и биохимия культурных растений. – 2001. – Т. 33, № 6. – С. 539–544.
3. Фізіолого-біохімічні особливості живлення рослин біологічним азотом / С. Я. Коць, С. М. Маліченко, О. Д. Кругова [та ін.]. – К. : Логос, 2001. – 271 с.
4. Збірник нормативних документів з безпеки життєдіяльності / М-во освіти і науки України; упор.: М. П. Васильчук, Н. М. Дуброва – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Основа, 2004. – 875 с.